

Наука України в умовах сучасних викликів і загроз: проблеми і пріоритети розвитку (підсумки та наукові доповіді міжнародного симпозіуму)

Science of Ukraine in the context of contemporary challenges and threats: problems and priorities of development (summaries and scientific presentations of the international symposium)

<https://doi.org/10.15407/sofs2023.02.003>

УДК: 37:001.32(477):355.01

В.Г. КРЕМЕНЬ, доктор філософських наук, академік НАН України і НАПН України, президент

Національна академія педагогічних наук України

вул. Січових Стрільців, 52-А, Київ, 04053, Україна

e-mail: president@naps.gov.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5459-1318>

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті висвітлено основні напрями діяльності Національної академії педагогічних наук України (НАПН України) в умовах воєнного стану, запровадженого після повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Підкреслено, що з перших днів війни вченими НАПН України висловлено безумовну підтримку керівництву держави та Збройним Силам України, їхнім зусиллям, спрямованим на захист суверенності і незалежності України, та засуджено країну-агресора за порушення принципів і норм міжнародного права щодо гарантій суверенітету і територіальної цілісності України як незалежної держави, жорстоке поводження з мирним населенням, зокрема дітьми, що призводить до численних людських жертв, та, незважаючи на складну ситуацію, висловлено непохитну віру в переможе завершення війни. Зазначено, що роботу відділень і наукових установ НАПН України, крім виконання планових завдань науково-дослідної та експе-

Цитування: Кремень В.Г. Діяльність Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану. *Наука та наукознавство*. 2023. № 2 (120). С. 3—22. <https://doi.org/10.15407/sofs2023.02.003>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

риментальної діяльності, спрямовано на забезпечення активної участі у відсічі російській агресії, координацію роботи вчених щодо розв'язання актуальних проблем наукового супроводу реалізації державної освітньої політики, розвиток фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології в умовах воєнного стану та з урахуванням потреб повоєнного відновлення держави. Наведено докладну інформацію про основні напрями діяльності НАПН України в умовах воєнного стану: наукові та науково-організаційні заходи; системний науково-методичний супровід освіти, співпрацю з Міністерством освіти і науки України та закладами освіти; експертну діяльність; психологічний супровід освітянської спільноти, надання психологічної підтримки населенню в кризових умовах; міжнародну інформаційно-просвітницьку діяльність і підтримку інформаційної безпеки, волонтерську допомогу.

Ключові слова: Національна академія педагогічних наук України, воєнний стан, захист України, науково-методичний та психолого-педагогічний супровід освіти, психологічна допомога постраждалим від воєнних дій, міжнародна інформаційно-просвітницька діяльність, волонтерська допомога.

Вступ. Гострі кризові виклики українському суспільству, пов'язані з повномасштабним вторгненням, порушенням територіальної цілісності й кордонів України, злочинними діями Російської Федерації (РФ), що визнані світовою спільнотою тероризмом, докорінно змінили життя кожного українця. У складний для країни час захисту державного суверенітету, європейського вибору та людської гідності постають нові завдання в діяльності Національної академії педагогічних наук України, місією якої визначено служіння українському суспільству шляхом проведення теоретичних і прикладних наукових досліджень та експериментальних розробок із метою забезпечення ефективного функціонування й перспективного розвитку освіти для розвитку дитини і дорослої людини в період швидких цивілізаційних змін, формування нових якостей і рис громадян як найвищого капіталу української держави.

З оголошенням воєнного стану в країні, затвердженого і продовженого відповідними указами Президента України, НАПН України здійснено організаційні заходи з метою забезпечення функціонування наукових установ академії в умовах війни, спрямування їхньої діяльності на посилення спротиву українського народу російському агресору, наближення перемоги у війні, ефективне післявоєнне відновлення України на інноваційній, високотехнологічній основі.

24 лютого 2022 р. на вебпорталі НАПН України оприлюднено заяву, якою висловлено безумовну підтримку керівництву держави та Збройним силам України (ЗСУ), їхнім зусиллям, спрямованим на захист суверенності й незалежності України, вшановано пам'ять тих, хто віддав за неї життя, та засвідчено глибоке переконання у здобутті перемоги

українського народу. Засуджено військову агресію РФ проти України, постійне та грубе порушення принципів і норм міжнародного права щодо гарантій суверенітету і територіальної цілісності України як незалежної держави, жорстоке поводження з мирним населенням, зокрема дітьми, що призводить до численних людських жертв, та, незважаючи на складну ситуацію, висловлено непохитну віру в переможне завершення війни.

Прийнято рішення, що вчені — громадяни РФ та Республіки Білорусь, які явно або мовчазно підтримали військові дії агресора, не можуть бути частиною цивілізованого академічного світу, реалізовувати будь-які спільні з нами проекти. Їх позбавлено статусу іноземних членів НАПН України. Академія також звернулася із заявою до міжнародної наукової спільноти про припинення будь-якої співпраці з російськими і білоруськими вченими, науковими колективами та розірвання з ними грантових угод [1].

Метою статті є висвітлення результатів діяльності Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану.

Для досягнення зазначеної мети наведено докладну інформацію про основні напрями діяльності НАПН України в умовах воєнного стану: наукові та науково-організаційні заходи; системний науково-методичний супровід освіти, співпрацю з Міністерством освіти і науки України та закладами освіти; експертну діяльність; психологічний супровід освітянської спільноти, надання психологічної підтримки населенню в кризових умовах; міжнародну інформаційно-просвітницьку діяльність і підтримку інформаційної безпеки, волонтерську допомогу.

Виклад основного матеріалу. Питання про причини та передумови війни заслуговує окремого розгляду. Але вже тут зазначимо, що *російсько-українська війна — лише одна з багатьох агресивних дій із боку Росії стосовно України*, проте вона посідає особливе місце, оскільки такої повномасштабної агресії Росії проти України історія ще не бачила.

Причин тут багато. Але в їхній основі лежить споконвічний російський шовінізм, помножений на усвідомлення втрат, які понесла Росія в результаті розпаду СРСР. СРСР був постімперською Росією, побудованою на інших ідеологічних засадах. І тому його розпад був сприйнятий значною часткою населення колишньої Російської Радянської Федеративної Соціалістичної Республіки (нині — РФ) як національна поразка. Але у 90-х роках на хвилі демократичних перетворень і оптимістичних настроїв це не усвідомлювалося так болісно, як пізніше, під впливом пропаганди, що посилилася після приходу до влади нового президента Путіна. Подібні процеси відбувалися у Німеччині в 30-х роках минулого століття після втрат країни в результаті поразки у Першій світовій війні.

Чому українська революція зазнала невдачі більше ста років тому? Передусім через те, що відбувся несамовитий спротив створенню Української незалежної держави, причому з боку всіх політичних сил тодішньої Росії: від більшовиків, які зрештою окупували територію України, до білогвардійців, які ідеологічно не сприймали незалежність України. Мабуть, і тоді було розуміння: Російська Федерація, що має у своєму складі Україну, — це імперія, Росія без України — це вже не імперія, а велика за територією країна. Свідченням того, що СРСР фактично був постімперською Росією, основаною на дещо інших ідеях, можна вважати погляди нинішніх лідерів Росії й так званої російської еліти, які вже не визнають радянської сутності подій того періоду. Вони твердять, що Росія перемогла у Другій світовій війні, не згадуючи величезний внесок українців й інших народів. Росія вважає своїми усі наукові досягнення періоду СРСР, спортивні перемоги тощо.

Зміни на колишньому радянському просторі відбулися в результаті об'єктивних і суб'єктивних передумов. Об'єктивні передумови полягали в розвитку цивілізації, краху планово-адміністративної економіки і небажанні республік жити під російським диктатом. Суб'єктивні передумови насамперед пов'язані з особистістю Єльцина, який через ненависть до Горбачова і прагнення стати першою особою був згоден на все, хоча і не очікував, що Україна може повністю відокремитися від Росії.

Концепція Співдружності Незалежних Держав (СНД) передбачала однакову політику її членів практично в усіх сферах — фінансовій, оборонній, зовнішньополітичній та інших. Але через низку об'єктивних обставин Україна й інші колишні республіки СРСР поступово виходили з-під впливу РФ, і відносини між Україною та РФ погіршувалися, щойно Україна як держава робила черговий крок у бік набуття істинної незалежності й суб'єктності. Перше серйозне загострення сталося у 2004—2005 рр., коли не виправдалися сподівання Росії на проросійського президента. Друге, у 2014 р., було спричинене намаганнями РФ не допустити євроінтеграцію України і призвело до прямої російської агресії, захоплення Криму і війни на Донбасі. Зрештою, у 2022 р. ця агресія набула повномасштабного характеру.

Аби поставити на коліна Україну і диктувати свою волю, російські загарбники вдалися до всіх можливих злочинів проти людяності — неймовірної жорстокості, геноциду українського населення, знищення знакових національних святинь, закладів освіти й культури, руйнування об'єктів інфраструктури. Варварські дії РФ в Україні, на превеликий жаль, були підтримані більшістю населення Росії. Така підтримка — це феномен для окремого аналізу. Але потрібно зазначити, що складником російської національної ідеї впродовж століть є «велика Росія». Для багатьох росіян велич Росії має більш важливе значення, ніж заможне і

щасливе життя людини, наявність і дотримання її прав, демократичних цінностей тощо. Цей міф присутній в історичній пам'яті росіян і влада намагається його підтримувати.

Тому керівництво РФ демонструє нерозуміння сутності нинішнього цивілізаційного поступу. Ігнорує міжнародне право і порядок, встановлений після Другої світової війни. Заперечує принципи демократії. Виявляє намагання повернути суспільний розвиток з ХХІ століття у ті далекі часи, коли міць держави визначалася зайнятою територією і кількістю населення. Не визнає, що нині така міць має інше підґрунтя — розвиток людини, освіти, науки, інновацій.

Іншою причиною підтримки росіянами війни з Україною є потужна інформаційно-пропагандистська антиукраїнська кампанія в усіх російських ЗМІ, яка не обмежується національними кордонами. Звідси — дезінформація частини громадян зарубіжних країн і намагання сформува-ти громадську думку на підтримку російської агресії.

Війна Росії проти України має і геополітичний вимір — як з огляду причин, так і сутності. Однією з причин війни є традиційне несприйняття російським соціумом європейських цінностей свободи, пошани до людини, гуманізму, людиноцентризму як основи національної ідеї українців.

Український дослідник і дипломат Сергій Корсунський (газета «Дзеркало тижня» від 01 листопада 2022 р.) висловлює таку думку з приводу причин розв'язання російсько-української війни: «Світові нарешті треба почати назавжди позбуватися ілюзій, які дуже міцно засіли в головах політиків та багатьох їхніх виборців. Одна з них — сподівання, що диктаторські, теократичні чи автократичні режими можуть реформуватися просто тому, що так хочеться конгломератові демократії». Далі автор зауважує, що важко пояснити «перезавантаження» у відносинах США і Росії за президента Буша та прагнення Європи залізти в газову кабалу до Москви, відсутність адекватної реакції на війну в Грузії та варварські дії Росії в Сирії. Це саме ж стосується і слабкості реакції у 2014 р. на анексію Криму й розв'язану війну на Донбасі та інших прикладів бездіяльності цивілізованого Заходу, внаслідок чого в російського керівництва сформувалось почуття безкарності й виникло рішення розпочати війну.

Але тут не слід забувати і про капітулянтську позицію української влади щодо захисту Криму і Донбасу у 2014 р., і про існування «п'ятої колони» всередині України. Ці чинники також розпалювали апетити керівництва РФ і створювали в нього враження про легкість нинішньої запланованої кампанії.

Нині ми є свідками потужного опору і загальнонаціональної єдності українського народу, що дає впевненість у переможному для України завершенні війни.

Супротив України був би неможливим без масштабної допомоги з боку США, країн Європи, Канади, Австралії та інших демократичних держав світу.

Крім опублікованої у перші дні війни заяви ¹про категоричне засудження злочинної агресії Російської Федерації, керівництво НАПН України підготувало листи-звернення до міжнародної наукової спільноти про події в Україні у зв'язку з агресією РФ; одержало листи підтримки від міжнародних партнерів та іноземних членів Академії. Колективи інститутів НАПН України перейшли до виконання оперативних досліджень нових реалій в українському суспільстві. Зокрема, Інститутом соціальної і політичної психології НАПН України було підготовлено аналітичну доповідь «Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного вторгнення: нагальні виклики і відповіді». Доповідь заслухано на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. та на спільному засіданні президій НАН України і НАПН України 4 травня 2022 р., а також направлено органам державної влади до відома та можливого використання в роботі [2].

Автори доповіді зазначили, що спричинені війною психологічні виклики можна умовно поділити на чотири групи: 1) виклики українцям як спільноті; 2) виклики ментальному здоров'ю особистості; 3) виклики психологічному благополуччю та розвитку дитини; 4) виклики українським психологам як фаховому співтовариству. У доповіді схарактеризовано кожен із груп викликів та запропоновано на основі емпіричних досліджень психологічно обґрунтовані відповіді на них [2].

24 травня 2022 р. проведено загальні збори НАПН України, на яких, окрім аналізу роботи Академії за 2021 р., розглянуто найважливіші аспекти її діяльності за три місяці війни, а також визначено завдання на 2022 р. [3]. Вони стосуються розв'язання актуальних проблем наукового супроводу реалізації державної політики у сфері освіти, розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології в умовах воєнного стану і післявоєнного часу; забезпечення практико-орієнтованих результатів наукових досліджень, актуальних для сьогодення; розширення експертно-аналітичної діяльності з метою виявлення стану всіх рівнів і ланок освіти під час війни, забезпечення оперативної підготовки практичних рекомендацій для інформування органів влади, закладів освіти, освітян, здобувачів освіти, усіх громадян у складних умовах руйнування і розбалансування освітньої сфери, необхідності її стабілізації та післявоєнного відновлення.

¹ Заява Національної академії педагогічних наук України від 24.02.2022. URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2610/> (дата звернення: 22.12.2022).

Особливу увагу було приділено подальшому розвитку євроінтеграційної діяльності НАПН України, її членів, колективів наукових установ, а також продовженню процесу реформування Академії, у т. ч. забезпеченню актуалізації тематики наукових досліджень і розробок, посиленню її новизни, відповідності назрілим практичним потребам розвитку освітньо-наукової сфери і суспільства загалом, скороченню термінів виконання, оптимізації складу виконавців, співпраці зі споживачами наукової продукції всіх форм власності тощо.

Вчені НАПН України активно долучилися до реалізації Указу Президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» від 21 квітня 2022 р. № 266/2022². У рамках робочої групи «Освіта і наука» сформовано, обґрунтовано та узагальнено пропозиції для робочих підгруп «Освіта» та «Наука»; виокремлено нагальні проблеми і виклики у сферах освіти і науки, обґрунтовано шляхи їх розв'язання та подолання.

З початком війни, враховуючи необхідність дослідження актуальних проблем воєнного часу та повоєнного відродження у галузі освіти, педагогіки і психології згідно з Планом відновлення України та потребою приведення у відповідність сфери освіти до стандартів і рекомендацій ЄС у зв'язку з наданням Україні статусу кандидата для вступу в ЄС, розглянуто та *затверджено зміни до фундаментальних і прикладних наукових досліджень за тематикою НАПН України*, виконання яких розпочнеться у 2023 р., зміни до перспективних тематичних планів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок наукових установ НАПН України на 2022—2024 та 2023—2025 рр. [4]. З метою підвищення ефективності, практичної значущості та результативності виконання наукових досліджень у НАПН України збільшено частку прикладних досліджень, які тепер домінують у загальній науковій тематиці [3].

Погоджено із Міністерством оборони України, Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості України та подано до МОН України перелік пріоритетних наукових досліджень і науково-технічних розробок, спрямованих на розвиток новітньої конкурентоспроможної науково-технічної продукції, необхідної в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення [5].

Підготовлено пропозиції до проєкту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного плану заходів щодо впровадження принципів відкритої науки до 2030 року» та затверджено План заходів НАПН України стосовно відкритої науки відповідно до

² Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21 квітня 2022 р. № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (дата звернення: 22.12.2022).

розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного плану щодо відкритої науки» від 8 жовтня 2022 р. № 892-р.³

Особливу увагу вчені НАПН України приділяють *системному науково-методичному супроводу освіти, співпраці з МОН України та закладами освіти*. Російсько-українська війна є не тільки жорстоким випробуванням для українського народу, а й лакмусовим папером для оцінювання стану речей у різних сферах суспільного життя, зокрема в освіті. І сьогодні з повним правом можна засвідчити, що українська освіта з честю витримала цей іспит. По-перше, за короткий історичний час існування Незалежної Української Держави завдяки насамперед освіті підготовлено мільйони свідомих громадян із високими патріотичними почуттями, які з перших днів війни виступили на захист своєї Батьківщини. По-друге, українські воїни успішно оволодівають багатьма зразками зарубіжної зброї й техніки, чим демонструють високий рівень власної освіченості, що свідчить про належний рівень відчизняної освіти. По-третє, завдяки нашим учителям, усім освітянам — від дитячого садка до міністерства — всупереч війні система освіти функціонує і наші діти мають змогу навчатися.

Але тимчасова окупація російським агресором значної території України, багатомільйонний потік біженців, передусім жінок із дітьми, створили нову реальність у секторі освіти. Діяльність освітніх установ на тимчасово окупованій території опинилась поза контролем української влади, тисячі закладів освіти зазнали руйнувань, мільйони дітей позбавлені звичних умов навчання, погіршилась якість освіти, у т. ч. внаслідок поширення онлайн-навчання.

На засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. було розглянуто питання «Про співпрацю з Міністерством освіти і науки України в умовах воєнного стану». Члени Президії схвалили й висловили підтримку своєчасним комплексним зусиллям МОН України, спрямованим на провадження заходів із посилення ефективності освітньої та наукової діяльності задля прискорення перемоги, функціонування і розвитку науки й освіти, економіки в усіх регіонах країни [6].

Президія НАПН України наголосила на важливості подальшої реалізації розпочатих реформ у сфері дошкільної, загальної середньої, про-

³ Міністерство освіти і науки України пропонує для громадського обговорення проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного плану заходів щодо впровадження принципів відкритої науки до 2030 року». Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-rozporyadzhennya-kabinetu-ministriv-ukrayini-pro-zatverdzhennya-nacionalnogo-planu-zahodiv-shodo-vprovadzhennya-principiv-vidkritoyi-nauki-do-2030-roku> (дата звернення: 22.07.2022).

фесійної (професійно-технічної), фахової передвищої і вищої освіти та освіти дорослих, розвитку фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки і психології, окреслених Програмою спільної діяльності МОН України та НАПН України на 2021—2023 роки, в умовах воєнного стану і післявоєнного часу. Зазначено можливість внесення до програми відповідних змін у разі необхідності [3].

З метою підвищення якості загальної середньої освіти НАПН України розширює підготовку академічних підручників для базової середньої освіти. За результатами конкурсного відбору підручниками Інституту педагогіки НАПН України для 5 класу, яким надано гриф МОН України, забезпечено освітній процес у 2022/23 навчальному році в закладах загальної середньої освіти з усіх навчальних предметів / інтегрованих курсів (14 найменувань) [7].

Крім того, вчені НАПН України у складі робочих груп МОН України з оновлення змісту навчальних програм⁴ опрацювали 59 типових освітніх і навчальних програм для 1—2 і 3—4 класів закладів загальної середньої освіти, а також навчальні програми з історії України та всесвітньої історії (6—11 класи), з основ правознавства (9 клас), громадянської освіти (10 клас), зарубіжної літератури (6—11 класи). Внесено доповнення в частині питань цивільного захисту; посилено аспекти, пов'язані з громадянським і патріотичним вихованням молодших школярів; усунуто невідповідності у зв'язку з агресією РФ; увиразнено процеси формування української політичної нації, консолідації українського суспільства на сучасному етапі; у цьому контексті додано питання про освіту національних меншин; розроблено окремий блок у програмі 11 класу, присвячений повномасштабній війні РФ проти України (геноцидні дії російської влади проти України; національний опір окупантам; міжнародна підтримка України; введення нових понять «руський мир», «рашизм» тощо) [8].

Вченими НАПН України підготовлено наукову, навчальну, методичну та практичну продукцію з питань освітнього та психологічного забезпечення учнів, педагогів, батьків і громадян в умовах війни [9—11]; з'ясовано орієнтири міжнародних і неурядових організацій щодо забезпечення неперервності освіти в умовах війни та включення біженців і внутрішньо переміщених осіб до навчального процесу, а також охарактеризовано підтримку ЄС в питанні інтеграції українських дітей і молоді до систем освіти держав-членів ЄС [12]; розроблено путівники для батьків, дітей, соціальних педагогів і соціальних працівників щодо зниження рівня три-

⁴ Про утворення робочих груп з оновлення змісту навчальних програм: Наказ МОН України від 3 червня 2022 р. № 521. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86581/ (дата звернення: 22.07.2022).

можності в період бойових дій, допомоги дитині в адаптуванні до умов вимушеного тимчасового переселення, із медіації в умовах війни [13].

Науковими установами НАПН України систематично організовуються та проводяться науково-практичні заходи (конференції, форуми, круглі столи, вебіари тощо) з проблем функціонування освіти і науки в умовах воєнного стану та перспектив повоєнного відновлення освітньої галузі й розвитку науки [5, 14].

НАПН України взяла участь у міжнародній серпневій педагогічній науково-практичній конференції «Освіта, освітяни — незламні у війні», яка відбулася 18 серпня 2022 р. у м. Буча. У доповіді «Педагогічна наука для розбудови нової країни», представленій Академією на пленарному засіданні, окреслено ключові напрями дослідницької підтримки освітян і практичних дій МОН України заради успішного функціонування та подальшої модернізації освіти України в умовах війни [15].

На запити педагогів і батьків щодо навчання в умовах воєнного стану, зокрема щодо забезпечення дистанційного та можливостей організації безпечного очного навчання в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної, фахової передвищої та вищої освіти, 25 серпня 2022 р. проведено традиційну серпневу конференцію «Учені НАПН України — українським учителям» [8].

Інститутом педагогіки НАПН України в рамках марафону всеукраїнських науково-практичних вебінарів «Компенсація освітніх втрат у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення» організовано і проведено вебіари з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів закладів загальної середньої освіти, працівників методичних служб за програмами: «Реалізація STEM-освіти в умовах сучасної школи», «Екологія в умовах війни. Прямі та відтерміновані наслідки», «Розвиток професійної кар'єри в освіті: продуктивний підхід», «Розвиток навичок свідомого сприйняття дійсності в учнів закладів загальної середньої освіти» та ін.

Результати наукових досліджень систематично використовуються в процесі підготовки нормативно-правових документів із питань регулювання державної освітньої політики. Надано пропозиції та інформаційно-аналітичні матеріали до проєктів рішень Ради національної безпеки і оборони України, проєктів ряду Законів України, проєкту Національної програми «Наука майбутнього».

Вчені НАПН України взяли участь у підготовці експертно-аналітичних матеріалів для складання (заповнення) анкети Єврокомісії щодо вступу України до ЄС. Відповідні матеріали враховано при опрацюванні анкети. 23 червня 2022 р. Україні надано статус кандидата на вступ до ЄС, що стало сильним сигналом її підтримки європейськими партнерами [4].

Вчені наукових установ НАПН України систематично беруть участь в якості експертів у засіданнях Науково-методичної ради, інших експертних комісій при МОН України. Відділенням вищої освіти НАПН України підготовлено інформаційно-аналітичні матеріали «Оптимізація мережі закладів вищої освіти: досвід європейських країн та рекомендації для України». Також надано консультації Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій щодо інтернаціоналізації освіти й гармонізації національного законодавства з європейським освітнім простором.

У результаті російської агресії суттєво загострилися проблеми психічного здоров'я населення України. Тому одним із важливих завдань учених Академії стало надання психологічної підтримки населенню в кризових умовах. На постійній основі, очно та дистанційно здійснюється психологічна підтримка цивільного населення, переселенців, біженців, дітей та дорослих, які знаходяться у кризовому стані у зв'язку з військовими діями на території України; осіб, які перебували в «зелених» коридорах під час евакуації; біженців на територіях залізничних вокзалів, біженців, котрі знаходяться за кордоном (допомога в пошуках волонтерів-психологів, житла, роботи тощо); поранених (гостра реакція на бойовий стрес), які знаходяться в психіатричних відділеннях; бійців територіальної оборони в умовах війни; осіб на підприємствах в умовах війни; жінок і дітей військовослужбовців ЗСУ, які загинули на війні [10].

З цією метою:

- організовано роботу та методичний супровід Всеукраїнського телефону психологічної кризової допомоги для населення України;
- забезпечено системний науково-методичний супровід організації та проведення методичних онлайн-коворкінгів «Психологічна підтримка та допомога під час війни» для фахівців психологічної служби системи освіти [5];
- підготовлено методичний комплекс технік, алгоритмів дій, психоедукаційних плакатів для використання в системі надання первинної психологічної допомоги дітям і дорослим;
- налагоджено координацію діяльності психологів системи освіти та підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій із надання соціально-психологічної допомоги населенню;
- здійснюється навчання українських практичних психологів для забезпечення оптимальної підтримки в різні періоди часу після травматичних подій із особливим акцентом на роботу з дітьми в рамках українсько-німецького проєкту «НОРЕ» («Надія») [5];
- організовуються тренінги для педагогів закладів освіти та психологів щодо надання першої психологічної допомоги в екстремальних

ситуаціях; психологічного супроводу перебування населення в бомбо-сховищах, укриттях, під час евакуації;

- надається психологічна підтримка військовослужбовцям: на інтернет-ресурсах, сторінках у *Facebook* поширено розробки щодо психологічної допомоги військовослужбовцям та сприяння їхній стресостійкості в умовах бойових дій;

- проводяться онлайн-зустрічі «Організація соціально-психологічної підтримки родин зниклих безвісти, полонених та звільнених з полону» за участю представників ЗСУ, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, народних депутатів і громадських організацій;

- розроблено методології та супервізії за результатами дослідження психологічного благополуччя, рівня травматизації та прояву симптомів посттравматичного стресового розладу в умовах повномасштабного вторгнення серед міського населення України (спільно з благодійним фондом «*Mindy*»);

- організовано опитування українських громадян, що тимчасово проживають у Польщі, та членів приймаючих громад у спільному проєкті з Інститутом психології Польської академії наук «Дослідження особливостей спілкування мігрантів: оцінка ефекту співприсутності»;

- проведено низку психологічних заходів: арт-терапевтичних занять для дітей і дорослих, які сприяли адаптації учасників, пошуку додаткових ресурсів для психологічного відновлення; семінар із курсу «Робота з травмами війни в транзактному аналізі»; заняття з психосоціальної підтримки дорослих і підлітків; семінар «Особливості прояву вікових криз у підлітків в умовах війни»; зустріч із батьками-учасниками проєкту «Право бути щасливими»; інтервізійну групу «Особливості групової динаміки у підліткових групах»; індивідуальні супервізії для психологів проєкту «Право бути щасливими» та благодійного фонду «Блакитний птах» [16];

- проведено курси підготовки інструкторів із першої психологічної допомоги та відновлення для ТрО «Північ» у співпраці з всеукраїнською громадською організацією «Арт-терапевтична асоціація»;

- триває робота в рамках проєкту «Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців»: організація гарячої лінії психосоціальної підтримки; навчальні зустрічі та дебрифінги для консультантів телефонної лінії та ведучих груп підтримки дружин і матерів військовослужбовців; організація груп підтримки дружин і матерів військовослужбовців, родичів тих військовослужбовців, з якими втрачено зв'язок;

- здійснено навчання консультантів телефонних ліній психологічної підтримки родин військовослужбовців у співпраці з ГО «Громад-

ський рух «Жіноча Сила України» та NATAL's Helpline — провідної ізраїльської організації з надання психологічної допомоги;

- проведено заходи психологічної підтримки «Мир в душі» для людей старшого віку, тимчасово переміщених осіб і людей, які потребують емоційної підтримки через стрес / емоційне виснаження, тривогу в зв'язку з війною та ін.

Надається психологічна допомога особам, які перебувають у відносній безпеці, за персональними зверненнями на вебресурсах *Pidtrimka online*, *Qui.help*, «Розкажи мені» та ін.

Протиборство з агресією Росії далеко не обмежується національними кордонами України — воно має потужний міжнародний вимір. Добре відоме намагання Росії виправдати свою агресію, схилити на свій бік світову громадськість. Тому надзвичайно важливою є *міжнародна інформаційно-просвітницька діяльність, підтримка інформаційної безпеки України*. В умовах воєнного стану наукові установи НАПН України проводять масштабну інформаційну діяльність із засудження російської агресії, протидії інформаційній війні та інформаційно-просвітницьку комунікацію з міжнародним науковим співтовариством. Науковими установами НАПН України розірвано будь-які угоди про співпрацю з Республікою Білорусь (з РФ це зроблено раніше); поширено інформацію щодо наслідків військового вторгнення РФ в Україну у світових наукових спільнотах; організовано комунікацію з міжнародними єврейськими організаціями для надання допомоги ЗСУ, волонтерським організаціям і громадам України в період воєнного стану [5, 14]. Також підготовлено та поширено листи-звернення до науковців зарубіжних країн про діяльність українських учених в умовах воєнного стану, руйнівний вплив військової агресії на освіту, науку і культуру нашої держави (англійською, німецькою та польською мовами). Листи розіслано до Німеччини, Польщі, Португалії, Словаччини, США, Чехії та інших країн.

Учені НАПН України розгорнули активну діяльність із протидії інформаційно-психологічній операції агресора. Підготовлено низку інформаційних повідомлень, публікацій (статей), заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки в умовах військової агресії РФ:

- публікації з узагальнення досвіду проведення занять із дітьми щодо підтримки ментального здоров'я «Ментальний щит»;
- збирання свідчень пропаганди геноциду в інформаційному просторі для Міжнародного суду в Гаазі;
- участь у блокуванні телеграм-каналів, що пропагують війну в Україні, закликають до дій, які загрожують її цілісності та суверенітету;
- публікації в соціальних мережах на теми війни, політико-психологічного аналізу сучасної ситуації, історичної психології, що ма-

ють патріотичне спрямування, сприяють національній ідентичності, психологічній допомозі постраждалим від війни, протидіють ворожій пропаганді тощо;

- контрпропагандистські матеріали, які використовуються спецслужбами ЗСУ для роботи з українською, іноземною та російською аудиторією;

- кампанію з інформування російського населення про події, що відбуваються в Україні внаслідок російської агресії.

У рамках міжнародної діяльності вчені НАПН України беруть участь у науково-практичних заходах у європейських та інших країнах, наприклад у Першій всесвітній онлайн конференції з позитивної та транскультурної психотерапії «Психотерапія та психотерапевти у світі криз» та ін.

У результаті війни мільйони українців були змушені виїхати в інші країни. Найбільше біженців з України прийняла Польща. Це спонукало НАПН України суттєво *активізувати співпрацю з освітянською та науковою спільнотою Польщі*. 11—13 травня 2022 р. в м. Люблін відбувся IX Польсько-український / Українсько-польський науковий форум. На ньому розглянуто сучасні виклики і ризики, що постали перед людством, зокрема ті, що пов'язані з війною РФ проти України. Особливу увагу привернуто до питань забезпечення освітою українських дітей у навчальних закладах Польщі та шляхів отримання ними документів про освіту. Польська громадськість була поінформована про згуртованість українського народу в протистоянні ворогу та всеукраїнську суспільну підтримку дій Президента України, Парламенту й Уряду України. Українські учасники форуму висловили щиру вдячність за всебічну підтримку польською стороною українських біженців, особливо дітей. Кращі освітяни та вчені Польщі нагороджені відзнаками НАПН України [17—18].

27 червня 2022 р. в онлайн-режимі проведено спільне засідання Президії НАПН України та Комітету педагогічних наук Польської академії наук (ПАН). Обговорено та схвалено результати багаторічної плідної співпраці цих організацій. Засуджено збройну агресію РФ проти України, розв'язання повномасштабної війни в Україні, грубе порушення принципів і норм міжнародного права щодо суверенітету і територіальної цілісності України, геноцид українського народу. Відзначено солідарність і допомогу Уряду Республіки Польща, Комітету педагогічних наук ПАН, закладів освіти всіх рівнів Республіки Польща громадянам України, зокрема дітям, науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, які захищаючись від війни, знайшли прихисток у Польщі в цей важкий для української держави час.

З метою активізації та розширення напрямів двосторонньої співпраці у галузі наук про освіту, ефективного розвитку педагогічної науки

і освіти України в контексті вимог європейського освітнього та дослідницького простору постановою Президії НАПН України та Комітету педагогічних наук ПАН визначено та схвалено пропозиції щодо подальшої спільної діяльності, зокрема проведення міжнародного дослідження психологічних механізмів, що лежать в основі сучасного тоталітаризму, з метою розроблення діагностичних інструментів і рекомендацій щодо запобігання поширенню в суспільстві цієї та інших психосоціальних патологій; створення міжнародного наукового центру подвійного підпорядкування, що здійснюватиме міждисциплінарні дослідження у сфері освіти, соціально-педагогічного супроводу та психолого-педагогічної підтримки біженців, внутрішньо переміщених осіб, дітей, які постраждали внаслідок бойових дій.

На запрошення польської сторони делегація НАПН України 20—22 вересня 2022 р. взяла участь у XI Загальнопольському педагогічному з'їзді в Познані, де проблемам освіти в Україні в умовах війни було присвячено спеціальне пленарне засідання. Польськими колегами висловлено підтримку та солідарність з українськими освітянами та всім народом в умовах терористичних воєнних дій РФ [19].

У контексті співпраці НАПН України з польськими вченими за участі вчителів і директорів шкіл проведено дослідження «Разом у класі. Діти з України у польських школах: Потенціал та виклики у створенні багатокультурної школи в умовах війни в Україні. Погляд вчителів». За його результатами опубліковано висновки та рекомендації щодо актуалізації полікультурної освіти, а саме: підтримувальна інфраструктура; стосунки з однолітками; мовний бар'єр і комунікація; психічне здоров'я учнів, роль батьків та осіб, які їх замінюють, учні з особливими освітніми потребами; робота вчителів; побудова багатокультурної школи і класу.

За участю вчених НАПН України у співпраці з *Alior Bank* та *UNICEF Polska* 15 червня 2022 р. відбулося відкриття Центру освіти та розвитку для дітей і молоді у Варшаві⁵. Це місце для дистанційного навчання, вивчення польської мови, психологічної підтримки та розвитку дітей і підлітків, їхніх батьків та опікунів з України. Тут працюють польські й українські вчителі, психологи та персонал підтримки.

Слід зазначити, що з перших днів війни вчені установ НАПН України активно долучилися до волонтерської діяльності. Вони підтримали ініціативу щодо збирання і перерахування коштів для військовослужбовців, регулярно роблять благодійні внески на матеріально-технічне забезпечення ЗСУ; на волонтерських засадах здійснювали значну частину професійної діяльності — надавали психологічну допомогу,

⁵ Відкриття Центру освіти та розвитку у Варшаві. URL: <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2757/> (дата звернення: 22.07.2022).

освітні послуги для тимчасово переміщених осіб і біженців в Україні та за кордоном, консультували постраждалих. Окрім того, фахівці установ НАПН України надають гуманітарну допомогу громадянам, які проживали на тимчасово окупованих територіях і зазнали втрат від російської агресії. Вони беруть активну участь у донорстві, плетенні маскувальних сіток, співпраці з місцевими організаціями територіальної оборони, забезпеченні військових частин медикаментами та амуніцією, продуктами харчування та речами першої необхідності людей літнього віку, інвалідів і вимушено переміщених осіб, облаштуванні бомбосховищ, організації проживання евакуйованих осіб, консультуванні біженців щодо перетину кордону, маршрутів і умов пересування в Польщі, Румунії, Угорщині тощо.

Висновки. У кризових умовах діяльності під час воєнного стану вчені Національної академії педагогічних наук України самовіддано працюють задля перемоги і відсічі російському агресору, звільнення тимчасово окупованої території України, а також над створенням науково-методичного забезпечення функціонування й розвитку національної системи освіти — важливого чинника перемоги у війні та повоєнного відновлення України на інноваційній, високотехнологічній і високомотивованій основі. Розширюється проблематика досліджень, поглиблюється співпраця з європейськими партнерами для подальшого спротиву російській загарбницькій війні в Україні заради майбутнього українського народу в єдиній сім'ї європейських націй.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Заява Національної академії педагогічних наук України. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1. <https://doi.org/10.37472/SaveUkraine>
2. Слюсаревський М.М. Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді: наукова доповідь на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—11. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4124>
3. Кремень В.Г. Про діяльність національної академії педагогічних наук України у 2021 році та завдання на 2022 рік: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 24 травня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—22. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4137>
4. Кремень В.Г. Ще один крок до утвердження вільної європейської України: Звернення до науково-освітньої спільноти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4138>
5. Кремень В.Г., Луговий В.І., Топузов О.М. та ін. Про роботу відділень та наукових установ Національної академії педагогічних наук України в умо-

- вах воєнного стану: наукова доповідь Президії НАПН України 24 березня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—14. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4118>
6. Кремень В.Г. Віроломне вторгнення Росії в Україну: виклики і перспективи: виступ на засіданні Президії НАПН України 21 квітня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—3. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4121>
 7. Топузов О.М., Засекіна Т.М. Комплект підручників авторських колективів Інституту педагогіки НАПН України для учнів 5-х класів за новим Державним стандартом базової середньої освіти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—9. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4140>
 8. Топузов О.М., Засекіна Т.М., Головка М.В., Калініна Л.М. Освітньо-науковий фронт: діяльність Інституту педагогіки НАПН України в умовах воєнного стану. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4145>
 9. Зликов В., Лукомська С. Діти війни: теоретико-методичні і практичні аспекти психологічної допомоги. Київ; Ніжин: Лисенко М.М., 2022. 95 с.
 10. Карамушка Л.М. Психічне здоров'я особистості під час війни: як його зберегти та підтримати: метод. рекомендації. Київ: Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2022. 52 с.
 11. Кокун О.М., Мороз В.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С. Теорія і практика управління страхом в умовах бойових дій. Київ; Одеса: Фенікс, 2022. 88 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/730971>
 12. Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти: оглядове видання / За ред. О.М. Топузова, О.І. Локшиної. Київ: Пед. думка. 2022. 66 с. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-614-8-2022-55>
 13. Малиношевський Р.В. Діяльність Інституту проблем виховання НАПН України в умовах воєнного стану. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4131>
 14. Кремень В.Г., Луговий В.І., Топузов О.М. та ін. Діяльність Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану (лютий—серпень 2022 р.). *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—38. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4203>
 15. Кремень В.Г. Педагогічна наука для розбудови нової країни: За результатами виступу на Міжнародній серпневій педагогічній науково-практичній конференції «Освіта, освітяни — незламні у війні», 18 серпня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 2. С. 1—6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4201>
 16. Слюсаревський М.М., Григоровська Л.В. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129>
 17. Сисоева С.О. Війна в Україні. Рефлексії науковців Польщі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—5. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4120>

18. Ничкало Н.Г., Гордієнко В.П. Наукова діяльність у добу війни: за камертоном серця і любові до Батьківщини. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 1. С. 1—13. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4123>
19. Cybal-Michalska A., Kostyło P. Ogólnopolski zjazd pedagogiczny z udziałem pedagogów z Ukrainy. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Т. 4. № 2. С. 1—13. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4213>

Одержано 12.01.2023

REFERENCES

1. National Academy of Educational Sciences of Ukraine. (2022). Statement of the National academy of educational sciences of Ukraine. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1. <https://doi.org/10.37472/SaveUkraine>. [in Ukrainian].
2. Slyusarevskyy, M. (2022). Socio-psychological state of Ukrainian society during the full-scale Russian invasion: urgent challenges and answers: scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, April 21, 2022. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—11. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4124> [in Ukrainian].
3. Kremen, V. (2022). On the National academy of educational sciences of Ukraine activity in 2021 and the tasks for 2022: Scientific report to the General Meeting of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, May 24, 2022. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—22. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4137> [in Ukrainian].
4. Kremen, V. (2022). One more step to the establishment of a free European Ukraine: Appeal to the scientific and educational community. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4138> [in Ukrainian].
5. Kremen, V., Lugovyi, V., Topuzov, O. et al. (2022). On the activities of divisions and research institutions of the national academy of educational sciences of Ukraine under the martial law: Scientific report to the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, March 24, 2022. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—14. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4118> [in Ukrainian].
6. Kremen, V. (2022). Russian treacherous invasion in Ukraine: challenges and prospects: speech at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, April 21, 2022. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—3. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4121> [in Ukrainian].
7. Topuzov, O., & Zasiiekina, T. (2022). A set of textbooks of the authors' teams of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine for the 5th grade students according to the new state standard of basic secondary education. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—9. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4140> [in Ukrainian].
8. Topuzov, O., Zasiiekina, T., Holovko, M., & Kalinina, L. (2022). Educational and scientific front: activities of the Institute of pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine under martial law. *Herald of the*

- National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4145> [in Ukrainian].
9. Zlyvkov, V., & Lukomska, S. (2022). *Children of war: theoretical-methodical and practical aspects of psychological assistance*. Kyiv; Nizhin: Lysenko M.M. [in Ukrainian].
 10. Karamushka, L.M. (2022). *Mental health of the individual during the war: how to preserve and support*. Kyiv: H.S. Kostyuk Institute of Psychology, the National Academy of Educational Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
 11. Kokun, O.M., Moroz, V.M., Pishko, I.O., & Lozinska, N.S. (2022). *Theory and practice of fear management in combat conditions*. Kyiv; Odesa: Phoenix [in Ukrainian].
 12. Topuzov, O.M., & Lokshina, O.I. (Eds.) (2022). *Education in the realities of war: orientations of the international community: review edition*. Kyiv: Pedagogichna dumka. <https://doi.org/10.32405/978-966-644-614-8-2022-55> [in Ukrainian].
 13. Malynoshchuk, R. (2022). Activities of the Institute of problems on education of NAES of Ukraine in the conditions of martial law. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4131> [in Ukrainian].
 14. Kremen, V., Lugovyi, V., Topuzov, O. et al. (2022). The activities of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine under the martial law (February—August 2022). *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (2), 1—38. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4203> [in Ukrainian].
 15. Kremen, V. (2022). Pedagogical science for the development of a new country: according to the results of the speech at the International August Pedagogical Scientific and Practical Conference «Education, Educators — Unbreakable in the War», August 18, 2022. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (2), 1—6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4201> [in Ukrainian].
 16. Slyusarevskyi, M., & Hryhorovska, L. (2022). Psychological support for education process participants the conditions of war. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129> [in Ukrainian].
 17. Sysoieva, S. (2022). The war in Ukraine. reflections of polish scientists. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—5. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4120> [in Ukrainian].
 18. Nychkalo, N. (2022). Traditions and new trends in cooperation of Ukrainian and Polish researchers-pedagogues. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (1), 1—13. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4147> [in Ukrainian].
 19. Cybal-Mihalska, A., & Kostylo, P. (2022). 11th Polish Pedagogical Congress with participation of educators from Ukraine. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 4 (2), 1—13. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4213> [in Polish].

Received 12.01.2023

V.H. Kremen, DSc (Philosophy), academician of the NAS of Ukraine
and the NAES of Ukraine, president
Nacional Academy of Educational Sciences of Ukraine
52A, Sichovykh striltsiv str., Kyiv, 04053, Ukraine
e-mail: president@naps.gov.ua
<https://orcid.org/0000-0001-5459-1318>

THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL ACADEMY
OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE
UNDER THE MARTIAL LAW

The article highlights the main areas of activity of the National Academy of Educational Sciences (NAES) of Ukraine in the conditions of martial law and the realities of the full-scale invasion of the Russian Federation. From the first days of the war, scientists of the NAES of Ukraine expressed their unconditional support for the leadership of the state and the Armed Forces of Ukraine, their efforts aimed at protecting the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, and condemned the aggressor country for violating the principles and norms of international law regarding the guarantees of the sovereignty and territorial integrity of Ukraine as an independent state, cruel treatment of the civilian population, in particular children, resulting in numerous human casualties, and, despite the difficult situation, expressed unshakable faith in the victorious end of the war. The work of divisions and research institutions of the NAES of Ukraine, in addition to the implementation of planned tasks of scientific research and experimental activities, is aimed at ensuring active participation in repelling Russian aggression, coordinating of the work of scientists to solve current problems of scientific support for the implementation of state educational policy, the development of fundamental and applied research and experimental developments in the field of education, pedagogy and psychology in the conditions of martial law and taking into account the needs of tasks for the post-war reconstruction of the state. Detailed information is provided on the main areas of activities of the NAES of Ukraine under martial law: scientific and scientific-organizational activities; systematic scientific and methodological support of education, cooperation with the Ministry of Education and Science of Ukraine and educational institutions; expert activity; psychological support of the educational community, provision of psychological support to the population in crisis conditions; international information and educational activities and information security support, volunteer assistance.

Keywords: *martial law, protection of Ukraine, scientific-methodological and psychological-pedagogical support of education, psychological assistance to victims of hostilities, international information and educational activities, volunteer assistance, National Academy of Educational Sciences of Ukraine.*